

Kratki znanstveni prispevek (1.03)
 BV 70 (2010) 4, 459-662
 UDK: 929Janežič, S
 Prejeto: 12/2010

Fanika Krajnc - Vrečko

Janežičev ustvarjalni duh

Profesor dr. Stanko Janežič (1920–2010) je že od mladostnih let pisal pesmi, prozo in pesmi v prozi, po študiju teologije pa tudi teološke članke in razprave ter esejistiko.

Izdal je 19 pesniških zbirk, 11 knjig proze, 4 knjige pesmi v prozi in 14 knjig s povsem teološko vsebino. Kot urednik *Doma in sveta* je leta 1988 oživil to revijo, bil pa je ustanovitelj in dolgoletni urednik (1970–2009) ekumenskega zbornika *V edinosti*. V obeh zbornikih in v drugih revijah je objavljajl svoje članke, razprave in eseje. Njegova bibliografija šteje prek 480 zabeleženih enot. Bil je eden najbolj vnetih ekumenskih delavcev na Slovenskem, pomembna pa je tudi njegova vloga v navezovanju stikov s slovenskimi pisci in kulturniki med povojno emigracijo.

Začetki ustvarjalnega dela prof. dr. Stanka Janežiča segajo v njegovo najzgodnejše obdobje, saj ga že leta 1940 zasledimo med avtorji *Majolike* (Čakš et al. 1940), pesniškega almanaha osmošolcev Klasične gimnazije v Mariboru. Njegove prve objavljene pesmi v tem almanahu – *Sebi, Moje srce, Klopotci in Končna pesem* – razodevajo pesniško dušo mladega Slovenskogoričana, pa tudi objavljena črtica – *Nedelja je pa naša* – razkriva njegov svojevrstni slog pisanja, za katerega lahko rečemo, da ostaja izviren v vseh poznejših Janežičevih delih. Še isto leto ga znova srečamo že kot bogoslovca, a tokrat tudi kot sourednika rokopisnega lista mariborskih bogoslovcev *Lipica*. Kot urednik leposlovnega dela *Lipice* je Janežič v tretji številki tega bogoslovnega časopisa objavil svoj govor, ki ga je imel na proslavi ob 70-letnici Frana Saleškega Finžgarja – Finžgarju je posvečena celotna številka. O svojih prvih literarnih in uredniških začetkih je pisal v zborniku ob 130-letnici visokega šolstva v Mariboru (Janežič 1991, 240–255). Vojna in razmere po njej so spremenile tok Janežičevega življenja, njegovo literarno, strokovno in znanstveno ustvarjanje pa se je nadaljevalo in razvijalo skozi njegove naslednje življenjske postaje, najprej v bogoslovju v Ljubljani, kamor se je leta 1941 preselilo mariborsko bogoslovje, nato v Rimu in v Parizu, pa seveda v »tržaških« letih in pozneje znova v Mariboru.

1. Zbirke pesmi

Celotno Janežičevo ustvarjanje je mogoče razdeliti v štiri vsebinski sklope (Krajnc - Vrečko 2010, 195). Prvi sklop so zbirke pesmi, ki jih je avtor izdajal kot samostojne publikacije. Prva, z naslovom *Romar s kitaro*, je izšla leta 1951 v Trstu, nato sta v šestdesetih letih izšli dve zbirki: *Moja podoba* (1962) in *Tihe stopinje* (1968), obe v Trstu. V sedemdesetih letih sta izšli pesniški zbirki *Iz oči v oči* (1974, Celje) in

Ravnovesje (1977, Maribor). Naslednji zbirki iz osemdesetih let nosita naslova *Gorice* (Maribor, 1980) in *Puntarji* (Celovec, 1988). Zadnjih dvajset let je bil avtor najbolj plodovit, saj je v devetdesetih letih izšlo kar sedem pesniških zbirk ali pesmi v prozi, večinoma pri »njegovih« Slomškovi založbi: *Božja obzorja* (Maribor, 1990); *Morje* (Trst, 1992); *Izbrane pesmi* (Maribor, 1993); *Večerno žarenje* (Maribor, 1995); *Praznik življenja* (Maribor, 1997); *Sveta dežela* (Maribor, 1999), *Nove zarje* (Maribor, 2000); potem pa še *Besede in molk* (Maribor, 2001); *Vsepesem* (Maribor, 2005); *Vrtiljak* (Maribor, 2006) in zadnja pesniška zbirka *Kroženje* (Maribor, 2008).

O Janežičevih pesmih literarna zgodovina še ni rekla zadnje besede. Zadnja leta je v glavnem v vseh njegovih pesniških zbirkah spremna beseda literarnega teoretika in komparativista Denisa Poniža. Poniž je o Janežiču in o njegovi poeziji zapisal: »Malo slovenskih duhovnikov je, ki bi živeli tako polno, človeško tako raznovrstno, umetniško izjemno oblikovano in razmišljajoče življenje, ki bi se tako sčela in z največjo ljubeznijo predajali drugim ljudem, poklicu in dolžnostim, ki nam jih narekuje ne dolžnost vsakdana, marveč vrhunška etika, ki se rojeva iz našega razmerja do Boga in transcendence ... Dom/domovina je Stanku Janežiču kraj največjega razodetja in miline, tisto, kar lahko človek doživi samo, če zna prisluhni utripu lastnega srca. Mnoge prvine te zaveze lastni človečnosti in domovini, prostoru dejavne ljubezni in žlahtne tradicije, so ostale zapisane in ubesedene v njegovi poeziji.« (Poniž 2010, 181–182) Janežič je pesnik Slovenskih goric v najžlahtnejšem pomenu te besede. Njegova izpričana ljubezen do doma, domovine, Boga in do vsega lepega, kar se odkriva človeku v njegovem odnosu do sveta, vse to ga je zaznamovalo kot enega žlahtnih sodobnih pesnikov, ki so še znali prisluhni utripu svojega srca in ga zlit v »vsepesem«.

2. Prozna dela

Prozna dela je začel objavljati že v dijaških letih, in to kot osmošolec klasične gimnazije v Mariboru. Njegove otroške črtice z naslovom *Zemlje sadovi* so izšle v Domu in svetu leta 1939. Naslednja leta je objavljajal krajša prozna besedila, tako je v *Slovenskih večernicah 1943* objavil zgodbo *Krik iz goric*. Janežičeve knjige proze so začele izhajati v petdesetih letih: *Mlin ob potoku* (Celovec, 1952), sledijo *Tržaški obrazi* (Gorica, 1968); v osemdesetih letih smo dobili tri knjige proze: *Zemljaki* (Gorica, 1980), *Zemlja in ljudje* (Celovec, 1981) in *Sončni šotori* (Celje, 1985). V devetdesetih letih je izdal zgodbe iz študentskega življenja z naslovom *Na razpotju* (Koper, 1992); novele *Med domom in svetom* (Koper, 1992); kratko prozo *Samoizpovedi* (Ljubljana in Trst, 1994); *Zublji vojne* (Maribor, 1995); *Moj prvi dnevnik (1944–1946)* (Maribor, 1998); *Krogi navzven* (Maribor, 2000) in *Janez Goričan* (Maribor, 2009), zadnje njegovo delo ob devetdesetletnici življenja, v katerem je pripravil izbor celotnega svojega dela, pa je *Med zemljo in nebom* (Maribor, 2010).

Prozno delo je ob njegovi devetdesetletnici ocenil Jože Zadravec in poudaril, da so njegova dela odsevi, ki nikoli ne minejo: »Z njegovim imenom zaživijo pred menoj prelesti slovenskogoriških domačij, stoletne navade, prazniki, preprosti ljudje, njihova čustvovanja, narava v vseh letnih časih, mavrica nepopisnih barv, cvetlic,

trav in gozdov, potokov in dobrih ljudi. Pred mene stopi podoba dobrosrčnega, tankočutnega človeka, ki prisluškuje tišini v sebi, se pogloblja vase in v sočloveka, zavzeto doživlja lepoto v naravi in se prek nje vživlja v svet duhovnega in vzpenja v obzorja onstranskega; zaživi duhovna meditacija, z njo dih zemlje in ljudi, odmevi časa in pokrajine, frančiškova himničnost vsemu, kar na svetu rado biva. Sredi tega se ta romar odpira 'zarjam večnega življenja'.« (Zadavec 2010, 170) Ne glede na navezanost na rodno zemljo, na družino in na domovino je v njegovi prozi navzoč širok smisel za meditacijo o Bogu, o človeku in o svetu, to pa že opredeljuje njegov naslednji ustvarjalni vsebinski sklop, ki ga prinašajo teološka dela.

3. Teološka dela

V Janežičevo izvirno strokovno teološko delo sodijo dela, ki so izšla v samostojnih publikacijah: *Vzhodni bratje* (1961), v Trstu; *Imitazione di cristo secondo Tihon Zadonskij* (doktorska disertacija, Trst, 1962); duhovne misli za nedelje in praznike *Radost življenja* (Gorica, 1966); *Edinost med brati* (Ljubljana, 1966); ekumenske meditacije *Eno v Kristusu* (Celje, 1975 in 1976); *Temelji ekumenizma* (Maribor, 1978); *Ekumenski leksikon* (Maribor, 1986); soavtor knjižice *Ruska cerkev* (Ljubljana, 1988); *Slovenske žalostinke in hvalnice* (Maribor, 1989); *Slomšek in naš čas – šmarnice* (Maribor, 1992 in 1997). Ob jubilejnem letu 2000 je pripravil delo *Poti cerkvene edinosti* (Maribor, 1998). Prevod disertacije iz leta 1962 je izšel pod naslovom *Ruski starec Tihon Zadonskij* (Maribor, 2000); zadnja teološka dela pa so: priročnika *Ekumenizem* (Maribor, 2003) in *Ekumenski dialog* (Maribor, 2006) in delo *Slava Bogu – mir ljudem: razmišljanja o Bogu, Kristusu in Cerkvi ob nedeljah in praznikih cerkvenega leta* (Maribor, 2007).

Janežičev naslednik pri urejanju ekumenskega zbornika *V edinosti* Vinko Škafar je ob njegovem teološkem delu zapisal: »Stanko Janežič je legenda slovenskega teoretičnega ter praktičnega ekumenizma in predvsem slovenski 'starec', podoben častitim ruskim 'starcem', ki imajo v duhovnosti pravoslavne ruske Cerkve posebno pomembno mesto.« (Škafar 2010, 169) **Nedvomno pa je Janežičevo ekumensko delo izvirno in izjemno za slovenske razmere. Ekumenski priročniki, med katerimi zavzema *Ekumenski leksikon* najpomembnejše mesto, bodo ostali še dolgo temeljna literatura na Teološki fakulteti. Poleg ekumenizma se je posvetil tudi delu Antona Martina Slomška in faksimilom Slomškovih del ter delom o Slomšku napisal predgovore ali spremne besede.**

4. Uredniško delo in soavtorstvo

Najpomembnejše uredniško delo Stanka Janežiča je že omenjeni ekumenski zbornik *V edinosti*, ki ga je urejal od leta 1970 do 2009; v letih 1988–1998 je oživil in urejal zbornik *Dom in svet*, leta 1971 in 1972 pa revijo *Nova mladika*. Kot ustanovitelj in urednik Slomškove založbe v Mariboru je uredil številna dela, pri katerih je bil po večini tudi avtor spremnih besedil ali soavtor. Navajam le nekatere vidnejša uredniška in soavtorska dela.

Že leta 1940 je s soavtorji izdal gimnazijski pesniški almanah z naslovom *Majolika: na razstanku osmošolcev Klasične gimnazije v Mariboru*; že omenjena črtica *Krik iz goric* je Janežičev prispevek v Mohorjevih *Slovenskih večernicah* za leto 1943; med urednikovanjem pri Slomškovi založbi v Mariboru so pod njegovim uredniškim imenom med drugim izšle knjige *Miklavževski zbornik: ob 300-letnici cerkve sv. Miklavža (1692–1992) in 340-letnici cerkve v Jeruzalemu (1652–1992)* (1992); *Pogledi krščanskih cerkva na družino* (1994); *Franc Ksaver Meško: 1874–1964: ob 120-letnici rojstva in 30-letnici smrti* (1994); Škof Ivan Jožef Tomažič 1876–1949: *ob 120-letnici rojstva* (1996); Škof Anton Martin Slomšek (1800–1862) (1996); *Pridige o Slomšku: postni govori v mariborski stolnici* (1997); Franc Kosar, Anton Martin Slomšek, *knez in škof lavantinski* (1997; delo je v nemškem izvorniku izšlo leta 1863); v souredništvu z Janezom Juhantom: *Janez Evangelist Krek: (1865–1917)* (1998). Vsa njegova uredniška dela niti niso zabeležena, zanesljivo pa drži, da je Janežičeva vloga pri ustanovitvi Slomškove založbe v Mariboru ključnega pomena za danes dokaj uspešno založniško hišo.

Neprecenljive vrednosti so Janežičevi pogovori z znanimi teologi in kulturniki, ki so po drugi svetovni vojni živeli in delovali v izgnanstvu, med njimi so najbolj znameniti dr. Vladimir Kos, Stanko Kociper in Zorko Simčič. Poleg tega, da je objavljal pogovore z njimi, jih je tudi osebno popeljal po slovenskih mestih, posebno še po osamosvojitvi Slovenije, ko je tudi sam osvetlil in razkril usode slovenskih izgnancev in izseljencev.

Kot aktivnemu in pozneje upokojenemu profesorju je Teološka knjižnica Maribor vodila osebno bibliografijo v sistemu COBISS, tako da jo je mogoče spremljati tudi na spletu, čeprav njegove mnoge objave po zbornikih, po časopisih in po drugih publikacijah – predvsem iz zgodnejših let njegovega ustvarjanja – tam niso vidne. Vsekakor je danes v tem slovenskem bibliografskem katalogu 484 bibliografskih zapisov in prav zadnji med njimi je knjiga *Med nebom in zemljo*, ki jo je sam pripravil in uredil ob svoji 90-letnici in je izšla julija 2010. V uvodu je zapisal: »Poslavljam se od tega sveta, od zemlje in neba, teh mojih 90 let, in se hkrati vračam v zemljo, iz katere sem izšel, in odhajam v nebo, po katerem sem nenehoma hrepenel in ki je moj pravi dom. Med zemljo in nebom, v tesni povezanosti z njima, v naročju vsenavzočega Boga, Stvarnika zemlje in neba in človeka, bom živel polnost edinosti in ljubezni na vekomaj.«

Reference in literatura

Čakš, Jože, Dušan Humar, Stanko Janežič, Beata Linzner, Bogdan Pogačnik, Franjo Štabuc in Milan Venišnik. 1940. *Majolika: na razstanku osmošolcev klasične gimnazije v Mariboru*. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.

Janežič, Stanko. 1991. Literarno delo v mariborskem bogoslovju do druge svetovne vojne. V: Avguštin Lah, ur. *130 let visokega šolstva v Mariboru: zbornik simpozija*, 240–255. Maribor: Škofijski ordinariat; Celje: Mohorjeva družba.

---. 2010. *Med nebom in zemljo*. Maribor: Slomškova založba.

Krajnc - Vrečko, Fanika. 2010. Bogata bera dr. Stanka Janežiča. *Glej Janežič 2010*, 193–198.

Poniž, Denis. 2010. Poezija, spomin in svet. *Glej Janežič 2010*, 181–192.

Škafar, Vinko. 2010. Stanko Janežič, ekumenski teolog. *Glej Janežič 2010*, 163–169.

Zadravec, Jože. 2010. Odsevi, ki nikoli ne zbledijo. *Glej Janežič 2010*, 170–180.